

TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2011 m. lapkričio 17 d.*

Byloje C-327/10

dėl *Okresní soud v Chebu* (Čekijos Respublika) 2010 m. birželio 1 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2010 m. liepos 5 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Hypoteční banka a.s.

prieš

Udo Mike Lindner

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kuri sudaro kolegijos pirmininkas A. Tizzano, teisėjai M. Safjan (pranešėjas), A. Borg Barthet, J.-J. Kasel ir M. Berger,

* Proceso kalba: čekų.

generalinė advokatė V. Trstenjak,
posėdžio sekretorė K. Sztranc-Sławiczek, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2010 m. gegužės 25 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— *Hypoteční banka a.s.*, atstovaujamo *advokát* J. Hrouzek,

— Čekijos vyriausybės, atstovaujamos M. Smolek ir J. Vlácil,

— Danijos vyriausybės, atstovaujamos C. Vang,

— Prancūzijos vyriausybės, atstovaujamos G. de Bergues ir B. Beaupère-Manokha,

— Vengrijos vyriausybės, atstovaujamos M. Z. Fehér bei K. Szíjjártó ir K. Molnár,

— Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos C. Wissels,

— Europos Komisijos, atstovaujamos M. Šimerdová ir A.-M. Rouchaud-Joët,

susipažinęs su 2011 m. rugsėjo 8 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

- ¹ Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl SESV 81 straipsnio, 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42) 16 straipsnio 2 dalies, 17 straipsnio 3 punkto bei 24 straipsnio ir 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) 6 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.
- ² Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ginčą tarp *Hypoteční banka a.s.* (toliau — *Hypoteční banka*) ir U.M. Lindner, kurio dabartinis adresas nežinomas, dėl maždaug 4,4 mln. Čekijos kronų (CZK) — sumos, kuri atitinka *Hypoteční banka* jam suteikto hipoteka užtikrinto kredito nesumokėtas sumas, — priteisimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisės aktai

Reglamentas Nr. 44/2001

- 3 Reglamento Nr. 44/2001 2 konstatuojamojoje dalyje sakoma:

„Tam tikri skirtumai tarp jurisdikciją ir teismo sprendimų pripažinimą reglamentuojančių nacionalinių taisyklių trukdo patikimai veikti vidaus rinkai. Nuostatos dėl jurisdikcijos kolizinių normų civilinėse ir komercinėse bylose suvienodinimo ir formų supaprastinimo, siekiant užtikrinti greitą ir paprastą teismo priimtų sprendimų valstybėse narėse, kurios privalo laikytis šio reglamento, pripažinimą ir vykdymą, yra labai svarbios.“

- 4 Remiantis šio reglamento 2 straipsniu:

„1. Pagal šį reglamentą valstybėje narėje nuolat gyvenantiems asmenims, neatsižvelgiant į jų pilietybę, bylos turi būti keliamos tos valstybės narės teismuose.

2. Asmenims, kurie nėra valstybės narės, kurioje jie nuolat gyvena, piliečiai, taikomos tos valstybės narės piliečiams taikomos jurisdikcijos taisyklės.“

5 Šio reglamento 3 straipsnyje numatyta:

„1. [Vienoje] valstybėje narėje nuolat gyvenantiems asmenims bylos gali būti keliamos kitos valstybės narės teismuose tik pagal šio skyriaus 2–7 skirsniuose nustatytas taisyklės.

2. Prieš pirmiau nurodytus asmenis netaikomos I priede nustatytos nacionalinės jurisdikcijos taisyklės. [Pirmiau nurodytų asmenų atžvilgiu negali būti remiamasi I priede nustatytomis nacionalinėmis jurisdikcijos taisyklėmis.]“

6 Šio reglamento 4 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Jeigu atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra ne valstybėje narėje, kiekvienos valstybės narės teismų jurisdikciją pagal 22 ir 23 straipsnius nustato tos valstybės narės teisė.

[Jeigu atsakovas neturi nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje narėje, kiekvienos valstybės narės teismų jurisdikcija nustatoma pagal tos valstybės narės teisę, nebent būtų taikytinos 22 ir 23 straipsnių nuostatos.]

2. Prieš tokį atsakovą bet kuris valstybėje narėje nuolat gyvenantis asmuo, neatsižvelgiant į jo pilietybę, taip pat, kaip tos valstybės narės piliečiai, gali naudotis toje valstybėje narėje galiojančiomis jurisdikcijos taisyklėmis, ypač I priede nurodytomis taisyklėmis.“

7 Reglamento Nr. 44/2001 II skyriaus 4 skirsnis „Jurisdikcija, susijusi su vartotojų sutartimis“ apima 15–17 straipsnius.

8 Reglamento 16 straipsnio 2 dalyje numatyta:

„Bylą vartotojui kita sutarties šalis gali iškelti tik valstybės narės, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, teismuose.“

9 Šio reglamento 17 straipsnyje nurodyta:

„Šio skirsnio nuostatų galima nesilaikyti tik pagal susitarimą, kuris:

<...>

3) sudaromas tarp vartotojo ir kitos sutarties šalies, kurių abiejų nuolatinė gyvenamoji arba gyvenamoji vieta sutarties sudarymo metu yra toje pačioje valstybėje narėje, ir kuris tos valstybės narės teismams suteikia jurisdikciją, jeigu toks susitarimas neprieštarauja minėtos valstybės įstatymams.“

10 Reglamento Nr. 44/2001 24 straipsnyje numatyta:

„Be jurisdikcijos, kylančios iš kitų šio reglamento nuostatų, jurisdikciją turi valstybės narės teismas, į kurį atvyksta atsakovas. Ši taisyklė netaikoma, jeigu atsakovas atvyksta į teismą dėl jurisdikcijos užginčijimo arba jeigu pagal 22 straipsnį kitas teismas turi išimtinę jurisdikciją.“

- 11 Šio reglamento II skyriuje yra 8 skirsnis „Jurisdikcijos ir priimtinumo tikrinimas“, kuriame esančio 26 straipsnio 1 ir 2 dalys suformuluotos taip:

„1. Jeigu atsakovui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta yra vienoje valstybėje narėje, byla iškeliama kitos valstybės narės teisme ir jis neatvyksta į teismą, teismas savo iniciatyva viešai paskelbia, kad neturi jurisdikcijos, nebent jo jurisdikcija numatyta šio reglamento nuostatose.

2. Teismas sustabdo bylos procesą, kol įrodoma, kad atsakovas turėjo galimybę laiku gauti bylos iškėlimo arba lygiavertį dokumentą, kad galėtų susitarti dėl savo gynybos [pasirengti savo gynybai,] arba kad buvo imtasi visų šiam tikslui būtinų priemonių.“

- 12 To paties reglamento III skyriuje „Teismo sprendimų pripažinimas ir vykdymas“ yra 34 straipsnis, kurio 2 punkte teigiama, jog sprendimas nepripažįstamas, „jei <...> atsakovas neturėjo galimybės laiku ir tinkamu būdu gauti bylos iškėlimo arba lygiavertio dokumento, kad galėtų susitarti dėl savo gynybos, išskyrus jei atsakovas nepradėjo proceso siekdamas apskusti tokį sprendimą, kai tai jam buvo įmanoma padaryti [jei <...> atsakovui laiku ir tinkamu būdu neįteiktas bylos iškėlimo arba lygiavertis dokumentas, kad jis galėtų pasirengti savo gynybai, nebent atsakovas nepasinaudojo teise apskusti tokį sprendimą, kai tai jam buvo įmanoma padaryti.]“

- 13 Reglamento Nr. 44/2001 59 straipsnyje nurodyta:

„1. Teismas, norėdamas nustatyti, ar šalies nuolatinė gyvenamoji vieta yra valstybėje narėje, kurios teismuose yra iškelta byla, taiko savo vidaus teisę.

2. Jeigu šalies nuolatinė gyvenamoji vieta yra valstybėje narėje kitoje nei valstybė narė, kurios teismuose yra iškelta byla, teismas, norėdamas nustatyti, ar minėtos šalies nuolatinė gyvenamoji vieta yra kitoje valstybėje narėje, taiko tos valstybės narės teisę.“

Direktyva 93/13

14 Kaip numatyta Direktyvos 93/13 1 straipsnio 1 dalyje, ja siekiama suderinti valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus, susijusius su nesąžiningomis sąlygomis pardavėjo ar tiekėjo [verslininko] su vartotoju sudaromose sutartyse.

15 Šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomos vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų. [Valstybės narės nustato, kad tarp verslininko ir vartotojo sudarytoje sutartyje esančios nesąžiningos sąlygos nacionalinėje teisėje nustatytomis sąlygomis nesaisto vartotojų ir kad sutartis tomis pačiomis sąlygomis ir toliau bus šalims privaloma, jeigu ji gali toliau egzistuoti be nesąžiningų sąlygų.]“

Nacionalinės teisės aktai

16 2009 m. birželio 30 d. galiojusios redakcijos Čekijos civilinio proceso kodekso (toliau — Civilinio proceso kodeksas) 29 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad jei negalima imtis kitų priemonių, bylą nagrinėjančios kolegijos pirmininkas gali paskirti kuratorių

šaliai, kurios gyvenamoji vieta nežinoma, kuriai nebuvo įmanoma įteikti procesinio dokumento žinomu adresu užsienyje, kuri serga psichine liga, kuri dėl kitų sveikatos priežasčių ir ne tik laikinai negali dalyvauti procese ar kuri nesugeba suprantamai reikšti minčių.

- 17 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad 2005 m. kovo 31 d. sprendimu *Ústavní soud* (Konstitucinis teismas) dėl atsakovo, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta nežinoma, kuratoriaus asmens nusprendė:

„Kuratoriaus pareigos buvo įtvirtintos siekiant ginti procese nedalyvaujančios šalies interesus iki pat bylos baigimo lygiai taip pat, kaip tai darytų atstovas pagal sutartį. Jei bylos šaliai atstovauja jos pačios pasirinktas atstovas, ji atsako tiek už savo pasirinkimą, tiek už konkrečius atstovo procesinius veiksmus. Tačiau jei atstovauti bylos šaliai teismas skiria kuratorių, jis turi užtikrinti, kad kuratorius gins šalies teises ir teisėtus interesus. Kartu jis privalo nušalinti kuratorių nuo jo pareigų, nustatęs, kad kuratorius faktiškai nevykdo savo funkcijų procese <...> arba vykdo jas netinkamai.“

- 18 Remiantis pagrindinės bylos aplinkybių susidarymo momentu galiojusios redakcijos Civilinio proceso kodekso 89a straipsnio pirmu sakiniu, komercinio ginčo šalys gali raštu susitarti dėl kito pirmosios instancijos teismo vietos jurisdikcijos, nebent įstatyme įtvirtinta išimtinė jurisdikcija.
- 19 Civilinio proceso kodekso 173 straipsnio dalyje numatyta, kad įsakymas dėl mokėjimo turi būti įteiktas atsakovui asmeniškai, o kiti įteikimo būdai negalimi.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 20 2008 m. rugsėjo 16 d. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme pareikštu ieškiniu pagal Čekijos teisę įsteigta ir Prahoje (Čekijos Respublika) buveinę turinti bendrovė *Hypoteční banka* prašo priteisti iš Vokietijos piliečio U.M. Lindner 4 383 584,60 CZK sumą negrąžintos hipotekinės paskolos, suteiktos atsakovui pagal 2005 m. rugpjūčio 19 d. šalių sudarytą sutartį (toliau — sutartis), kartu su palūkanomis.
- 21 Sutarties VIII straipsnio 8 punkte *Hypoteční banka* ir U.M. Lindner, darydami nuorodą į Civilinio proceso kodekso 89a straipsnį, susitarė, kad „bet kuri iš <...> sutarties kilusį ginčą nagrinės banko buvimo vietos bendrosios kompetencijos teismas, nustatomas pagal jo registruotą buveinę, nurodytą įmonių registre ieškinio pareiškimo dieną“.
- 22 Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad sutarties sudarymo momentu U.M. Lindner turėjo nuolat gyventi Mariánské Lázně (Čekijos Respublika), t. y. varotojo nuolatinė gyvenamoji vieta buvo daugiau kaip už 150 km nuo Prahos, kur yra šalių nurodytasis „banko buvimo vietos bendrosios kompetencijos teismas“.
- 23 Pasak *Hypoteční banka*, jis vis dėlto kreipėsi į „atsakovo buvimo vietos bendrosios kompetencijos teismą“, o ne į „banko buveinės vietos bendrosios kompetencijos teismą“, nes ieškinio pareiškimo momentu dėl nuo banko valios nepriklausančių priežasčių jis negalėjo teismui pateikti sutarties originalo ir taip įvykdyti įstatymuose numatytą sąlygą, kad galėtų minėtame teisme pareikšti ieškinį.
- 24 2008 m. spalio 16 d. Teismas patenkino ieškinį ir priėmė mokėjimo įsakymą <...>, kuriuo, pirma, nurodyta atsakovui sumokėti ieškovui šio reikalaujamą sumą kartu su palūkanomis ir, antra, iš atsakovo priteistos bylinėjimosi išlaidos. Tačiau šio įsakymo

nebuvo įmanoma įteikti atsakovui asmeniškai, kaip to reikalaujama pagal Civilinio proceso kodekso 173 straipsnio 1 dalį, todėl įsakymas buvo panaikintas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo 2009 m. rugsėjo 8 d. nutartimi.

- 25 Kadangi atsakovas negyveno jokia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui žinomu adresu ir kadangi šiam teismui nepavyko nustatyti kitos atsakovo gyvenamosios vietos Čekijos Respublikos teritorijoje, jis pritaikė Civilinio proceso kodekso 29 straipsnio 3 dalį ir 2009 m. birželio 3 d. sprendimu <...> paskyrė atsakovui, kaip asmeniui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta nežinoma, kuratorių.
- 26 2009 m. spalio 26 d. pareiškimu, kuris buvo pirmas kuratoriaus atliktas procesinis veiksmas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui pateiktoje nagrinėti byloje, jis pareiškė prieštaravimus dėl *Hypoteční banka* reikalavimų, susijusių su palūkanomis, pagrįstumo.
- 27 Tokiomis aplinkybėmis *Okresní soud v Chebu* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:

„1. Jei viena teismo proceso šalis yra kitos nei bylos nagrinėjimo vietos valstybės pilietis, ar tai yra pagrindas pripažinti bylos tarpvalstybinį pobūdį, kaip tai suprantama pagal Sutarties 81 straipsnį (anksčiau 65 straipsnis), kuris yra viena iš sąlygų taikyti Reglamentą [Nr. 44/2001]?

2. Ar pagal Reglamentą [Nr. 44/2001] draudžiama taikyti nacionalinės teisės nuostatas, pagal kurias leidžiama nagrinėti asmeniui, kurio gyvenamoji vieta nežinoma, pareikštą ieškinį?

3. Jei į antrąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai, ar teismo paskirto atsakovo kuratoriaus pateiktos pastabos savaime gali reikšti, kad atsakovas pripažino vietos teismo jurisdikciją, kaip tai suprantama pagal Reglamento [Nr. 44/2001] 24 straipsnį, net jei ginčo dalykas yra iš vartojimo sutarties kylanti teisė ir pagal šio reglamento 16 straipsnio 2 dalį Čekijos Respublikos teismai neturėtų jurisdikcijos spręsti šio ginčo?

4. Ar susitarimą dėl konkretaus vietos teismo jurisdikcijos galima laikyti nustatančiu pasirinkto teismo tarptautinę jurisdikciją, kaip tai suprantama pagal Reglamento [Nr. 44/2001] 17 straipsnio 3 punktą, ir, jei taip, ar tai taikoma net tuomet, kai susitarimas dėl vietos teismo jurisdikcijos yra negaliojantis dėl prieštaravimo Direktyvos [93/13] dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 6 straipsnio 1 daliai?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- ²⁸ Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Reglamentas Nr. 44/2001 turi būti aiškinamas taip, kad juo įtvirtintos jurisdikcijos taisyklių taikymo sąlygos įvykdomos, kai viena iš proceso šalių yra kitos valstybės narės nei ta, kur vyksta šis procesas, pilietis.

- 29 Šiuo klausimu pirmiausia pažymėtina, kad, kaip ir 1968 m. rugsėjo 27 d. Konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo (OL L 299, 1972, p. 32), iš dalies pakeistos konvencijomis dėl naujų valstybių narių prisijungimo prie šios konvencijos (toliau — Briuselio konvencija), kurios nuostatų išaiškinimas galioja ir Reglamentui Nr. 44/2001, kai šių Sąjungos priemonių nuostatas galima laikyti lygiavertėmis (2009 m. liepos 16 d. Sprendimo *Zuid-Chemie*, C-189/08, Rink. p. I-6917, 18 punktas), taip ir šio reglamento nuostatomis dėl jurisdikcijos taikyti reikia, kad egzistuoūtų užsienio elementas.
- 30 Kaip Teisingumo Teismas jau turėjo progą nuspręsti dėl Briuselio konvencijos, tarptautinis teisinio santykio pobūdis gali išplaukti iš aplinkybės, jog byloje nagrinėjama situacija gali kelti klausimų, susijusių su teismų tarptautinės jurisdikcijos nustatymu (2005 m. kovo 1 d. Sprendimo *Owusu*, C-281/02, Rink. p. I-1383, 26 punktas).
- 31 Tiesa, Reglamentu Nr. 44/2001 įtvirtintomis jurisdikcijos taisyklėmis į vienos ginčo šalies užsienio valstybės pilietybę neatsižvelgiama. Vis dėlto, kaip savo išvados 65 punkte pažymėjo generalinė advokatė, reikia atskirti du klausimus: pirma, kokiomis sąlygomis turi būti taikomos šiuo reglamentu įtvirtintos jurisdikcijos taisyklės ir, antra, remiantis kokiais kriterijais nustatoma tarptautinė jurisdikcija pagal šias taisykles.
- 32 Akivaizdu, kad tokiomis aplinkybėmis, kaip antai susiklostė pagrindinėje byloje, atsakovo užsienio pilietybė gali kelti klausimų dėl teismo, į kurį kreiptasi, tarptautinės jurisdikcijos nustatymo.
- 33 Tokioje situacijoje, kaip antai susiklostė pagrindinėje byloje, valstybės narės, kurios pilietis yra atsakovas, teismai taip pat galėtų manyti turintys jurisdikciją, net kai nėra žinoma jo nuolatinė gyvenamoji vieta šioje valstybėje. Tokiomis aplinkybėmis

vienodų Reglamentu Nr. 44/2001 įtvirtintų jurisdikcijos taisyklių taikymas vietoj įvairiose valstybėse narėse galiojančių skirtingų taisyklių atitiktų teisinio saugumo reikalavimą ir šio reglamento tikslą — kiek įmanoma užtikrinti Europos Sąjungoje gyvenančių atsakovų apsaugą.

34 Vadinas, tokioje situacijoje, kaip antai susiklostė pagrindinėje byloje, kai atsakovas turi užsienio valstybės pilietybę ir neturi žinomos nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje, kurios teritorijoje yra teismas, kuriame paduotas ieškinys, turėtų būti taikomos Reglamento Nr. 44/2001 jurisdikcijos taisyklės.

35 Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad Reglamentas Nr. 44/2001 turi būti aiškinamas taip, kad juo įtvirtintos jurisdikcijos taisyklės reiškia, jog valstybės narės teismui pateiktame nagrinėti ginče susiklosčiusi situacija gali kelti klausimų dėl šio teismo tarptautinės jurisdikcijos nustatymo. Tokia situacija susidaro tokiu atveju, kaip antai nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kai vienos valstybės narės teisme pateiktas ieškinys kitos valstybės narės piliečiui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta šiam teismui nežinoma.

Dėl antrojo klausimo

36 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar Reglamentas Nr. 44/2001 turi būti aiškinamas taip, kad juo draudžiama valstybės narės vidaus teisės nuostata, kuria leidžiama nagrinėti bylą asmenų, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta nežinoma, atžvilgiu.

- 37 Atsakant į šį klausimą pirmiausia reikia pažymėti, kad Reglamento Nr. 44/2001, kaip ir Briuselio konvencijos, tikslas yra ne suvienodinti visas valstybių narių proceso taisykles, o reguliuoti teismų jurisdikcijos sprendžiant civilines ir komercines bylas klausimą šioms valstybėms bendraujant ir palengvinti teismų sprendimų vykdymą (šiuo klausimu žr. 2004 m. vasario 5 d. Sprendimo *DFDS Torline*, C-18/02, Rink. p. I-1417, 23 punktą).
- 38 Kadangi Reglamente Nr. 44/2001 nėra nuostatos, kurioje būtų aiškiai apibrėžta teismų jurisdikcija tokiu atveju, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kai atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta nežinoma, pirmiausia svarbu patikrinti, ar — o prirėkus — remiantis kokia nuostata šis reglamentas vis dėlto gali būti taikomas ir todėl įmanoma remiantis juo nustatyti kriterijų, kuriuo būtų galima pagrįsti tarptautinę jurisdikciją.
- 39 Šiuo klausimu, pagrindinėje byloje nagrinėjant vartotojui kitos sutarties šalies pareikštą ieškinį, primintina, kad šio reglamento 16 straipsnio 2 dalyje numatyta, jog tokį ieškinį galima pareikšti tik valstybės narės, kur yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, teismuose.
- 40 Taigi, kai nacionalinis teismas turi nagrinėti vartotojui pareikštą ieškinį, jis pirmiausia privalo patikrinti, ar atsakovas nuolat gyvena šio teismo vietos valstybėje narėje, taikydamas savo paties teisę, kaip numatyta Reglamento Nr. 44/2001 59 straipsnio 1 dalyje.
- 41 Tuomet, jeigu, kaip pagrindinėje byloje, šis teismas prieina prie išvados, kad atsakovas pagrindinėje byloje neturi nuolatinės gyvenamosios vietos teismo buvimo vietos valstybėje narėje, jis privalo patikrinti, ar atsakovas nuolat gyvena kitoje valstybėje narėje. Tai darydamas, jis taiko tos kitos valstybės narės nacionalinę teisę, kaip numatyta šio reglamento 59 straipsnio 2 dalyje.

- 42 Galiausiai, jeigu nacionaliniam teismui, pirma, nepavyksta nustatyti vietos, kur nuolat gyvena vartotojas, ir, antra, jis taip pat neturi įrodymų, leidžiančių jam daryti išvadą, jog šis iš tikrųjų nuolat gyvena už Europos Sąjungos teritorijos ribų — atvejis, kai būtų taikomas Reglamento Nr. 44/2001 4 straipsnis, — reikia patikrinti, ar šio reglamento 16 straipsnio 2 dalis gali būti aiškinama taip, kad tokiu atveju šioje nuostatoje numatytoje taisyklėje, pagal kurią jurisdikciją turi tos valstybės narės teismai, kurios teritorijoje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, taip pat nurodoma paskutinė žinoma vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta.
- 43 Panašu, kad toks sprendimas atitinka nagrinėjamo reglamento logiką ir juo įtvirtintą sistemą.
- 44 Visų pirma jis atitinka Reglamentu Nr. 44/2001 siekiamą tikslą — sustiprinti Europos bendrijoje įsisteigusių asmenų teisinę apsaugą, sudarant sąlygas ir ieškovui lengvai nustatyti teismą, kuriame jis galėtų iškelti bylą, ir atsakovui pagrįstai numatyti teismą, kuriame jam gali būti iškelta byla (žr., be kita ko, 2011 m. spalio 25 d. Sprendimo *eDate Advertising ir kt., C-509/09 ir C-161/10*, Rink. p. I-10269, 50 punktą).
- 45 Be to, toks sprendimas, nors pagal jį pirmenybė teikiama Reglamentu Nr. 44/2001 įtvirtintų vienodų taisyklių, o ne skirtingų nacionalinių taisyklių taikymui, leidžia išvengti situacijos, kai dėl negalėjimo nustatyti tuometinės atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos neįmanoma nustatyti jurisdikciją turinčio teismo ir todėl ieškovas netenka teisės į teisminę gynybą. Tokia situacija, be kita ko, gali susiklostyti tokiu atveju, kaip nagrinėjamasis pagrindinėje byloje, kai vartotojas, kuriam, remiantis šio reglamento 16 straipsnio 2 dalimi, byla turėtų būti keliama tos valstybės narės, kur yra jo nuolatinė gyvenamoji vieta, teismuose, atsisakė nuolatinės gyvenamosios vietos iki to laiko, kai jam pareikštas ieškinys.

- 46 Galiausiai taikant Reglamento Nr. 44/2001 16 straipsnio 2 dalį paskutinės žinomos vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos kriterijus leidžia užtikrinti teisingą ieškovo ir atsakovo teisių pusiausvyrą būtent tuo atveju, kaip antai nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kai pastarasis turėjo pareigą informuoti kitą sutarties šalį apie bet kokią adreso pasikeitimą pasirašius ilgalaikės paskolos sutartį nekilnojamajam turtui įsigyti.
- 47 Taigi, atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, reikia nuspręsti, kad tokioje situacijoje, kai antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, kai vartotojas, sudaręs ilgalaikės paskolos nekilnojamajam turtui įsigyti sutartį, kurioje numatyta pareiga informuoti kitą sutarties šalį apie bet kokią adreso pasikeitimą, atsisako nuolatinės gyvenamosios vietos iki to laiko, kai jam pareiškiamas ieškinys dėl sutartinių įsipareigojimų nevykdymo, jurisdikciją nagrinėti šį ieškinį pagal Reglamento Nr. 44/2001 16 straipsnio 2 dalį turi valstybės narės, kurios teritorijoje yra paskutinė žinoma vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, teismai, jeigu taikant šio reglamento 59 straipsnį jiems nepavyksta nustatyti tuometinės atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos ir jie taip pat neturi įrodymų, leidžiančių daryti išvadą, jog šis iš tikrųjų nuolat gyvena už Europos Sąjungos teritorijos ribų.
- 48 Vis dėlto, kalbant apie reikalavimus, kurių reikia laikytis tolesniame procese, pasakytina, jog visomis Reglamento Nr. 44/2001 nuostatomis išreiškiamas ketinimas užtikrinti, kad, atsižvelgiant į šios konvencijos tikslus, procesai, per kuriuos priimami teismo sprendimai, vyktų užtikrinant teisę į gynybą (žr. 1980 m. gegužės 21 d. Sprendimo *Denlauler*, 125/79, Rink. p. 1553, 13 punktą ir 2009 m. balandžio 2 d. Sprendimo *Gambazzi*, C-394/07, Rink. I-2563, 23 punktą).
- 49 Vis dėlto reikalavimas užtikrinti teisę į gynybą, kaip įtvirtinta taip pat Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje, turi būti įgyvendinamas kartu užtikrinant ieškovo teisę kreiptis į teismą, kad šis priimtų sprendimą dėl jo reikalavimų pagrįstumo.

- 50 Dėl šio aspekto Teisingumo teismas minėto Sprendimo *Gambazzi* 29 punkte yra nusprendęs, jog tokios pagrindinės teisės, kaip antai teisių į gynybą užtikrinimas, nėra absoliuti prerogatyva ir gali būti ribojamos. Tačiau tokie ribojimai turi faktiškai atitikti bendrojo intereso tikslus, kurių siekiama aptariama priemone, ir siekiamo tikslo atžvilgiu nebūti neproporcingas šių teisių pažeidimas.
- 51 Šiuo klausimu primintina, kad Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, jog siekis išvengti situacijų, kai atsisakoma vykdyti teisingumą, kuriose atsidurtų ieškovas dėl to, kad negali nustatyti atsakovo buvimo vietos, yra toks bendrojo intereso tikslas (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Gambazzi* 31–33 punktus), o prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar nagrinėjama nacionalinės teisės nuostata iš tikrųjų jo siekiama.
- 52 Kiek tai susiję su reikalavimu dėl būtinybės išvengti neproporcingo teisių į gynybą pažeidimo, svarbu pažymėti, kad jis ypač taikytinas aiškinant Reglamento Nr. 44/2001 26 straipsnio 2 dalį. Šią nuostatą reikia suprasti taip, kad pagal šį reglamentą tuo atveju, kai nėra aišku, jog atsakovas turėjo galimybę gauti bylos iškėlimo dokumentą, jurisdikciją turintis teismas gali pagrįstai tęsti procesą tik jeigu imtasi visų būtinų priemonių, siekiant suteikti jam galimybę apsiginti. Tam teismas, į kurį kreiptasi, turi įsitikinti, kad siekiant surasti atsakovą imtasi visų paieškos priemonių, kurių reikalauja rūpestingumo ir sąžiningumo principai.
- 53 Žinoma, net jeigu šios sąlygos įvykdomos, galimybė atsakovui nežinant tęsti procesą, ieškinį įteikiant, kaip antai pagrindinėje byloje, teismo, į kurį kreiptasi, paskirtam kuratoriui, riboja atsakovo teises į gynybą. Vis dėlto šis apribojimas pateisinamas atsižvelgiant į ieškovo teisę į veiksmingą apsaugą, nes jeigu toks procesas nevyktų, ši teisė liktų neveiksminga.

54 Kitaip nei atsakovas, kuris, netekęs galimybės veiksmingai apsiginti, turės galimybę reikalauti jo teisių į gynybą užtikrinimo užginčijęs pagal Reglamento Nr. 44/2001 34 straipsnio 2 punktą jo atžvilgiu priimto sprendimo pripažinimą (šiuo klausimu žr. 1985 m. birželio 11 d. Sprendimo *Debaecker ir Plouvier*, 49/84, Rink. p. 1779, 11 punktą), ieškovas gali netekti bet kokios galimybės kreiptis į teismą.

55 Taigi į antrąjį klausimą reikia atsakyti, kad Reglamentas Nr. 44/2001 turi būti aiškinamas taip, kad:

— tokioje situacijoje, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, kai vartotojas, sudaręs ilgalaikės paskolos sutartį nekilnojamajam turtui įsigyti, kurioje numatyta pareiga informuoti kitą sutarties šalį apie bet kokią adreso pasikeitimą, atsisako nuolatinės gyvenamosios vietos iki to laiko, kai jam pareiškiamas ieškinys dėl sutartinių įsipareigojimų nevykdymo, jurisdikciją nagrinėti šį ieškinį pagal šio reglamento 16 straipsnio 2 dalį turi valstybės narės, kurios teritorijoje yra paskutinė žinoma vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, teismai, jeigu taikant šio reglamento 59 straipsnį jiems nepavyksta nustatyti tuometinės atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos ir jie taip pat neturi įrodymų, leidžiančių daryti išvadą, jog šis iš tikrųjų nuolat gyvena už Sąjungos teritorijos ribų,

— šis reglamentas nekliudo taikyti nacionalinės teisės procesinės nuostatos, pagal kurią, siekiant išvengti situacijos, kai atsisakoma vykdyti teisingumą, leidžiama nagrinėti bylą prieš asmenį, kurio gyvenamoji vieta nežinoma, ir jam nedalyvaujant, jeigu teismas, kuriam perduota nagrinėti šį ginčą, prieš išspręsdamas jį

įsitikina, jog siekiant surasti atsakovą imtasi visų paieškos priemonių, kurių reikalauja rūpestingumo ir sąžiningumo principai.

- 56 Atsižvelgiant į atsakymus į pirmąjį bei antrąjį klausimus, nebūtina atsakyti į trečiąjį ir ketvirtąjį klausimus.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 57 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

1. 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo turi būti aiškinamas taip, kad juo įtvirtintos jurisdikcijos taisyklės reiškia, jog valstybės narės teismui pateiktame nagrinėti ginče susiklosčiusi situacija gali kelti klausimų dėl šio teismo tarptautinės jurisdikcijos nustatymo. Tokia situacija susidaro tokiu atveju, kaip antai nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kai vienos valstybės narės teisme pateiktas ieškinys kitos valstybės narės piliečiui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta šiam teismui nežinoma.

2. Reglamentas Nr. 44/2001 turi būti aiškinamas taip, kad:

- tokioje situacijoje, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, kai varotojas, sudaręs ilgalaikės paskolos sutartį nekilnojamajam turtui įsigyti, kurioje numatyta pareiga informuoti kitą sutarties šalį apie bet kokią adreso pasikeitimą, atsisako nuolatinės gyvenamosios vietos iki to laiko, kai jam pareiškiamas ieškinys dėl sutartinių išpareigojimų nevykdymo, jurisdikciją nagrinėti šį ieškinį pagal šio reglamento 16 straipsnio 2 dalį turi valstybės narės, kurios teritorijoje yra paskutinė žinoma varotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, teismai, jeigu taikant šio reglamento 59 straipsnį jiems nepavyksta nustatyti tuometinės atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos ir jie taip pat neturi įrodymų, leidžiančių daryti išvadą, jog šis iš tikrųjų nuolat gyvena už Europos Sąjungos teritorijos ribų,
- šis reglamentas nekliudo taikyti nacionalinės teisės procesinės nuostatos, pagal kurią, siekiant išvengti situacijos, kai atsisakoma vykdyti teisingumą, leidžiama nagrinėti bylą prieš asmenį, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta nežinoma, ir jam nedalyvaujant, jeigu teismas, kuriam perduota nagrinėti šį ginčą, prieš išspręsdamas jį įsitikina, jog siekiant surasti atsakovą imtasi visų paieškos priemonių, kurių reikalauja rūpestingumo ir sąžiningumo principai.

Parašai.